

‘Negere’ som sprogstrid: Kulturarv, spin og hverdagserfaring

Historiker Søren Mørch udgav i 1996 *Den sidste Danmarkshistorie*. Han indledte med en lille episode fra sin skoletid. Hans klasse fik engang besøg af en mand med grå hår i det krusede. Han var skoleinspektør fra Nakskov “eller på en anden sydhavsø”. Det interessante og betydningsfulde for børnene var imidlertid ikke det, manden fortalte, men det faktum, “at han var neger”. De var uhyre sjældne på den tid. Børnene kendte kun “negere fra bøgerne om *Lille Sorte Sambo* og *Den Store Bastian*”. Nu til dags, påpegede Mørch, ville man ikke kunne “imponere danske børn ved at vise en neger frem” (Mørch 1996: 9).

Bogens titel – og den lille anekdote – skulle illustrere en vigtig pointe: Historien om den homogene danske nation var ved at rinde ud. En ny historie om et flerkulturelt Danmark var så småt ved at tage sin begyndelse. Hvad Mørch ikke forudså var, at overgangen ville blive særdeles konfliktfuld, og at vores sprog herom også ville blive det. Fx kunne en lærd fagperson som Mørch i 1996 uden videre bruge termen ‘neger’ i et videnskabeligt værk – og uden at nogen protesterede. To årtier senere er det næppe muligt. Hvorfor ser jeg nærmere på i det følgende med eksempler fra samme år, 2016.

I begyndelsen af sommeren kunne forskningschef ved Statens Museum for Kunst, Peter Nørgaard Larsen, oplyse, at museets database var blevet screenet for ord, der kunne opfattes som “stødende og utidssvarende”. Følgelig havde man valgt at ændre i titlerne på 14

CLAUS HAAS
Ph.d., lektor
Aarhus Universitet, DPU
haas@edu.au.dk

af museets værker. ‘Neger’ og ‘hottentot’ var blevet skiftet ud med ‘afrikaner’ eller ‘afroamerikaner’.

Fagkollegaer var skeptiske. Ulla Tofte, direktør ved M/S Museet for Søfart i Helsingør, bemærkede, at man med ændringerne ikke får øje på “det europæiske blik”, fx i form af “søfolks racistiske og sexistiske fremstillinger af de folk, som de har mødt” (Stockmann 2016). Cecilie Bønnelycke, Langelands Museum, pegede på noget lignende. “Hvis man er bange *for* et ord fra fortiden, er man bange *for* historien, som det ord er en del af”. Og, understregede hun, “Danmark var engang en kolonimagt, et land, der var racistisk, eller hvor man i hvert fald havde et andet syn på ‘de andre’” (Limkilde 2016: 24).

Sprogstrid om ‘neger’ gjorde sig ikke blot gældende i den statslige pleje af kulturarv. Den var også på spil nogle få uger forinden som partipolitisk spin. Dansk Folkeparti havde just lanceret en partikampagne med denne plakat som omdrejningspunkt:

Plakaten kastede en omfattende polemik af sig på sociale medier. Det var ikke en retvisende og loyal fremstilling af den danske befolkning, mente nogen. Kommunikationsmedarbejder ved græsrodsbevægelsen Mellemløkeligt Samvirke, Alexander Nicolas Truelsen, fandt derfor anledning til at igangsætte en modkampagne på Facebook, der blev ledsaget af en alternativ plakat:

Det er ikke svært at få øje på den etniske diversitet på modkampagnens plakat sammenlignet med DF's. Og flere af personerne kan sikkert kategoriseres som 'neger'. DF's politiske ordfører Søren Espersen udtalte sig om modkampagnen:

Jeg forstår, det er noget med hudfarve. Selv er jeg farveblind. Jeg aner ikke, hvad farve de har. Og sådan tænker vi ikke. Vi kunne da sagtens have sat en neger ind, og hvad så? Hvad havde det ændret på noget som helst? (Mosskov 2016)

Espersen beklagede, hvis han havde fornærmet nogen. Men undskyldte ville han ikke. 'Neger' var nemlig en del af hans vokabularium, og sådan havde det altid været. Han tilføjede, at han i øvrigt mente at vide, hvad sagen i realiteten drejede sig om: "Man taler jo om den første neger i USA's præsidentembede", og han tilføjede: "Barack Obama – er han i øvrigt brun, lysebrun, sort – eller afrikaner?". Socialdemokraten Jeppe Kofod gik i rette med Espersens Obama-udtalelse med følgende besked på Twitter:

DF Chair of Danish Parliament Foreign Policy Committee calls @
[BarackObama](#) first nigger President. Scandal! @ecrgroup <https://t.co/FCo8vmImfS>

Espersen protesterede harmdirrende over Kofods oversættelse af 'neger' til 'nigger' og bad ham om at fjerne sit tweet. Det ønske havde Kofod ikke til sinds at efterkomme. I et interview forsøgte han dog at redegøre for oversættelsen.

Man kan diskutere synonymer, men ordet neger på dansk er et nedværdigende og racistisk udtryk. Hvordan man så oversætter det til engelsk med samme betydning, som det har på dansk, kan man altid diskutere frem og tilbage, men for mig er det betydning af ordet “neger”, der er latterligt og grotesk. Det reagerer jeg på og skriver på engelsk, at jeg synes, at det er et problem, at han bruger det her ord. (Olsen 2016)

Kofod var ikke sikker på, om ‘neger’ og ‘nigger’ var synonyme, og følgelig om hans oversættelse var helt præcis. Men betydningen var tilsyneladende den samme – nedladende og racistisk. Espersen forlangte en undskyldning af Kofod. For at sætte trumf på det ønskede udtalte han, at “det er, som Akkari og de andre imamer gjorde, da de rejste rundt i verden og svinede Danmark til under Muhammed-krisen. Kofod sviner også Danmark til nu” (DR 2016). Dermed fik sprogsstriden om ‘neger’ – og ‘nigger’ – tillagt endnu et lag ved at blive sat i forbindelse med en af mest omstridte begivenheder i nyere dansk historie, Jyllandspostens offentliggørelse af de satiriske tegninger af profeten Muhammed d. 30. september 2005.

Sprogsstriden om ‘neger’ blev dog også italesat i langt mere sprosaiske sammenhænge i 2016. På Facebook-siden *N-ord der gør ondt* startede en kampagne, der skulle bringe og dele “uhørte stemmer om brugen af n-ord” – “der beretter om den nøgne og ægte sandhed om, hvordan det har påvirket deres liv”. Det fortæller sorte danskere så om i en serie små videoer. Flere af dem kredser om erfaringer fra barndom eller skoletid. Fx i Ramatouile Seckas beretning om den dag, hun stod og ventede på at deltage i et boldspil.

Her kommer der fire drenge af udenlandsk afstamning og begynder at synge: I en kælder sort som kul brænder vi en neger, og brænder vi ikke nok, brænder vi bare flere”. Alle vender sig om og kigger på mig. Og begynder at grine. Jeg kan huske at jeg ikke syntes det var sjovt, overhovedet ikke faktisk. Jeg begynder selv at grine for ikke at vise dem, at det gjorde mig ked af det. Jeg vidste, det ville blive ved – det ville bare fortsætte i en uendelighed. Så jeg valgte at grine med og ventede med at græde til jeg kom hjem [...] Nu hvor jeg sidder her og tænker tilbage, kan jeg ikke lade være med at tænke, at de drenge selv har oplevet mange gange at blive kaldt for neger uden at kunne gøre noget ved det. Og for at fjerne fokus fra dem selv, valgte de at synge denne sang til mig for alle skulle kigge på mig som negeren, og ikke på dem som negeren. (Secka 2016)

Ramatouile brugte en maskestrategi, som går igen i flere af beretningerne. Grinede med for at skjule nedværdigelsen. Men blotlagde dermed også denne dobbelte bevidstheds racialiserede kompleksitet. Drengene med udenlandsk baggrund var jo også ‘negere’ i nogens øjne. Eller kunne identificeres med begrebets pejorative betydninger. Endnu en dobbelthed blev føjet til, da Ramatouile siger, at hun nu har accepteret, at hendes venner og bekendte omtaler hende som ‘neger’. Sker det derimod, når hun er nede og handle i Netto, så kan hun mærke, “at lille Rama er tilbage og er lige så ked af det som dengang”.

Et spørgsmål trænger sig på: Er det på tide at censurere, måske ligefrem forbyde, brugen af ‘neger’ – eller lignende begreber? Man skal som minimum bruge dem med omtanke – det er helt sikkert. Grundlaget herfor er bl.a. at oparbejde begrebshistorisk bevidsthed. Den tyske historiker Reinhard Kosellecks forståelse heraf kan være til hjælp (Koselleck 2007). ‘Neger’ kan forsøgsvis defineres objektivt og deskriptivt – som et *ord* i leksikalsk forstand.

Neger, en betegnelse for folk med sort eller brun hudfarve, fortrinsvis i Afrika syd for Sahara, og Nord- og Sydamerika. (Den Store Danske 2018)

Men et ord kan ifølge Koselleck også fungere som et *begreb*, når “mængden af politisk-social betydnings- og erfaringsammenhæng, i hvilken og om hvilken et ord bliver brugt, i sin helhed indgår i ordet (Koselleck 2007: 71). Af den definition følger, at begreber til forskel fra ord må forblive flertydige – og følgelig ofte mere eller mindre omstridte. Nævnte betydningslag i og erfaringer med ‘neger’ kan tjene som eksempel, når det sættes i forbindelse med bl.a. “racistisk”, “sexistisk”, “kolonimagt”, “nedværdigende”, “imamer”, “nigger”, “Muhammed-krise” og “svine Danmark til”.

Opgaven er så at afdække, hvordan begrebers (pejorative) betydningslag historisk er skabt og udvikler sig, og hvorfor de tilsyneladende kan overleve eller genoplives, måske i helt eller delvist nye sproglige udtryk. Vi kan dermed sammentænke en almen menneskelig og faglig socialkonstruktivistisk pointe: Vores brug af ord og begreber er i sig selv med til at forme og omforme de virkeligheder, som vi helt eller delvist deler med andre mennesker. Og her slår et ‘hvidt’ etnisk – dansk – perspektiv ikke længere til. Det var vist også det, Søren Mørch markerede.

Mere komplekst bliver det, når vi medtænker, at n-ord nu om stunder flourer som aldrig før i vores globaliserede og på mange måde amerikaniserede forbrug af populærkultur. ‘Neger’ og især

‘nigger’ – og ikke at forglemme ‘nigga’ – har fx været en fast bestanddel af hiphopkulturens vej fra de afrikansk-amerikanske ghettoer i 1970’erne til global og kommerciel populær- og folkekultur fra 1990’erne og frem. Her kan det at være ‘neger’ også være noget positivt og efterstræbelsesværdigt. Det giver den danske rapper PerVers udtryk for i nummeret *Skosvært*:

*Min farfar vil 'være Louis Armstrong og gik rundt med
Kinden udspilet af en tampon
Min far ville være Hendrix, der blev jeg født som et blegt
appendix [...]*

*De sku svært, når man gerne vil være sort
Det ' svært når man godt vil være sort
Ja det ' sku svært når man godt vil være sort
Det ' negeren
Det skosvært – Det skosvært*

(Kinski 2011)

Litteratur

- Den Store Danske (2018). Neger. *Den Store Danske*. Lokaliseret d. 15. december 2018 på denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Folkeslag/Afrikanske_folk_og_stammer/neger
- DR (2016). Espersen: Kofod sviner Danmark til som imamerne under Muhammed-krisen. *DR.dk*. Lokaliseret d. 4. december 2018 på dr.dk/nyheder/politik/espersen-kofod-sviner-danmark-til-som-imamerne-under-muhammed-krisen
- Kinski, v/PerVers, Oliver Ravn, Turkman Souljah m.fl. (2011). *Skosvært*. Mixed Ape Music.
- Koselleck, R. (2007). *Begreber, tid, erfaring*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Limkilde, A. (2016). Langelands Museum – her må man godt skrive “neger”. *Fyns Stiftstidende*, 10. juni, sektion 2, 24.
- Moskov, M. (2016). Søren Espersen vil ikke undskylde: ‘Neger’ ligger dybt i mit vokabularium. *TV 2 Nyheder*. Lokaliseret d. 4. december 2018 på nyheder.tv2.dk/politik/2016-05-18-soeren-espersen-vil-ikke-undskylde-neger-ligger-dybt-i-mit-vokabularium
- Mørch, S. (1996). *Den sidste Danmarkshistorie. 57 fortællinger af fædrelandets historie*. København: Gyldendal.
- Olsen, T. L. (2016). Jeppe Kofoed i modvind. Oversætter Espersens “neger” til “nigger”. *DR.dk*, 19. maj. Lokaliseret d. 4. december 2018 på dr.dk/nyheder/politik/jeppe-kofod-i-modvind-oversaetter-espersens-neger-til-nigger
- Secka, R. (2016). N-ordet, der gør ondt. Ramatouile Secka. *Facebook*. Lokaliseret d. 7. december 2018 på

facebook.com/N-ordet-der-gør-
ondt-915781985196099
Stockmann, C. (2016). Museum fjerner
ordene neger og hottentot fra
kunstværker. *Politiken*, 6. juni.